

Els salaris a Espanya, la mateixa moderació per a tothom?

El mercat laboral espanyol exhibeix un ritme de recuperació notable des de fa uns quants anys. El 2018, per exemple, hi ha prop de dos milions d'empleats més que el 2013 i la taxa d'atur s'ha reduït a un ritme d'uns 2 p. p. per any durant aquest període. Malgrat això, el ritme d'avanç dels salaris ha estat relativament contingut. Segons les dades de la Comptabilitat Nacional, la remuneració per assalariat a temps complet ha augmentat, de mitjana, el 0,5% anual entre el 2013 i el 2018. Aquest baix ritme de creixement dels salaris és degut, en gran part, a l'elevat nivell d'infrautilització de la força laboral, reflectit tant en l'elevada taxa d'atur com en altres indicadors de subocupació, com, per exemple, l'elevada taxa de treballadors a temps parcial involuntari.¹ Un altre factor que també ha contribuït a un creixement dels salaris en nivells baixos és el manteniment de les expectatives d'inflació en cotes també relativament reduïdes. Però la moderació salarial ha estat generalitzada entre tots els empleats?

Si analitzem l'evolució al llarg dels decils de la distribució salarial,² veiem que l'estabilitat aparent dels salaris amaga comportaments dispars. Segons l'INE, el salari brut mensual mitjà d'un treballador a temps complet –és a dir, per al treballador per al qual la meitat de la força laboral cobra menys que ell i l'altra meitat cobra més– va ser molt similar el 2013 i el 2017 en termes nominals.³ No obstant això, els salaris més baixos van tenir una evolució més positiva: en particular, el 2017, el salari del primer decil (que comprèn el 10% dels salaris més baixos) era el 14% superior al del 2013 i el del segon, el 4,6% superior. Per tant, des de l'inici de la recuperació econòmica, els treballadors amb remuneracions inferiors recuperen una part del terreny perdut durant la crisi.⁴

En canvi, per als següents decils, els salaris s'han mantingut relativament estables entre el 2013 i el 2017 (vegeu el primer gràfic). En aquest cas, però, els salaris havien continuat augmentant durant la crisi, en especial per als salaris per damunt de la mitjana, de manera que els salaris nominals del 2017 són superiors als del 2008. En concret, per a les persones amb un salari superior al salari mitjà, l'augment ha estat del 8,3%.⁵ Així, doncs, si prenem els

1. Per a una anàlisi detallada, vegeu, per exemple, Cuadrado, P. i Tagliati, F. (2018), «La moderació salarial a Espanya i a la UEM», Butlletí Econòmic 4/2018, Banc d'Espanya.

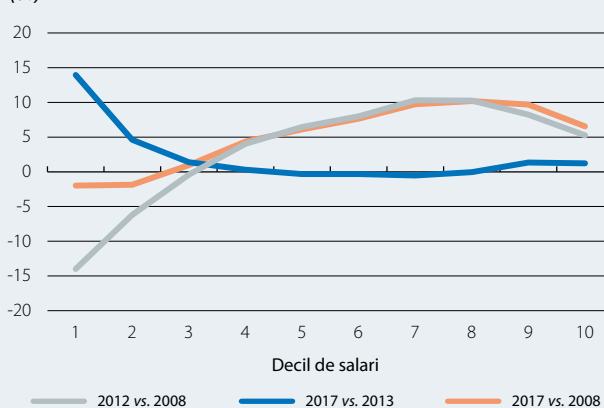
2. És a dir, ordenant els assalariats de menys a més salari i dividint-los en 10 grups de la mateixa dimensió. Les dades corresponen al decil de salari de l'ocupació principal a temps complet de l'enquesta de població activa (EPA).

3. El salari nominal va passar dels 1.503 euros el 2013 als 1.498 euros el 2017, una reducció del 0,3%. En termes reals, el salari mitjà es va reduir l'1,4%.

4. En termes reals, la pèrdua de poder adquisitiu entre el 2008 i el 2017 va ser, gairebé, de l'11% en els dos anys.

5. En termes reals, els salaris per damunt de la mitjana han perdut l'1,1% de poder adquisitiu entre el 2008 i el 2017.

Espanya: variació del salari nominal per decils (%)

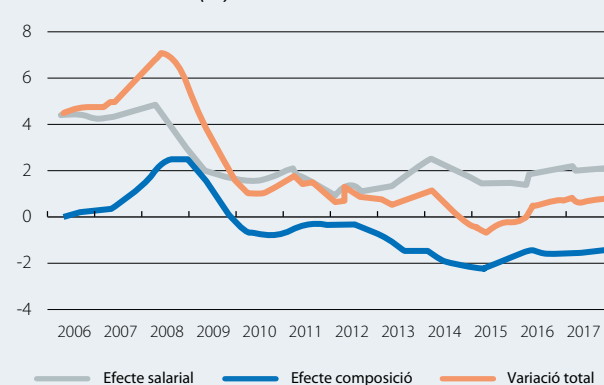

Nota: Decil de salari de l'ocupació principal a temps complet.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades del decil de salari de l'ocupació principal de l'enquesta de població activa (EPA).

Espanya: descomposició de la variació interanual de la mitjana del salari per dia a temps complet

Variació interanual (%)

Nota: Decil de salari de l'ocupació principal a temps complet.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de Felgueroso, F. i Jansen, M.

«¿Por qué no crecen los salarios en España?», disponible a internet,

<http://nadaesgratis.es/felgueroso/por-que-no-crecen-los-salarios-en-espana-i>

10 últims anys com a referència, s'observa que la major part dels ajustos salarials han tingut lloc en la part baixa de la distribució salarial.

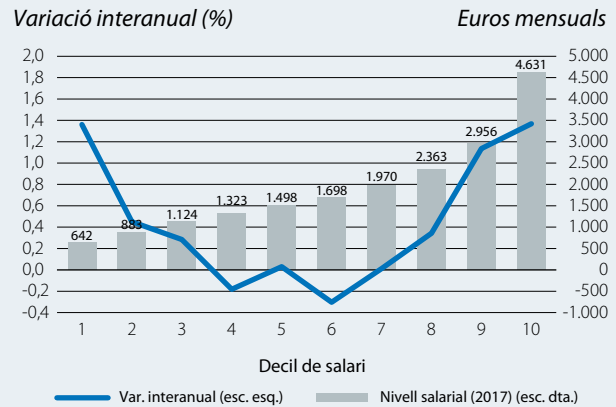
Per entendre millor aquestes dinàmiques, cal tenir en compte que l'evolució salarial també reflecteix els canvis en la composició de la força laboral. Així, doncs, una altra mirada interessant consisteix a diferenciar entre els individus que no van perdre la feina i els que perden o troben feina. Això permet descompondre la variació salarial en un efecte purament salarial (la variació salarial per a treballadors amb característiques constants) i en un efecte composició (la variació salarial deguda a les diferències salarials entre persones que entren i surten de la feina). Com ho mostren Felgueroso i Jansen, utilitzant dades de la Mostra Contínua de Vides Laborals

(MCVL),⁶ els salaris mitjans dels treballadors que no van canviar de feina van augmentar al voltant del 2% anual de manera força continuada entre el 2008 i el 2017 (vegeu el segon gràfic). Així, els canvis de composició de la força laboral i, en particular, les entrades de treballadors amb salaris inferiors a la mitjana són els que provoquen les reduccions salarials per la via de la composició i els que expliquen que el salari mitjà s'hagi mantingut tan contingut.

Si ens fixem en el període més recent, l'evolució salarial per decils el 2017 mostra un patró diferent al dels anys de la recuperació (2013-2016). Aquest canvi de tendència podria emmarcar-se en l'augment de la polarització del mercat laboral que s'observa en molts països desenvolupats, en els quals es percep una menor demanda d'ocupació en les feines de la part intermèdia de la distribució (normalment treballs més automatitzables),⁷ la qual cosa deprimeix les remuneracions al voltant de la mitjana. És a dir, els salaris augmenten més en els extrems de la distribució i generen una evolució salarial en forma de U (vegeu el tercer gràfic).

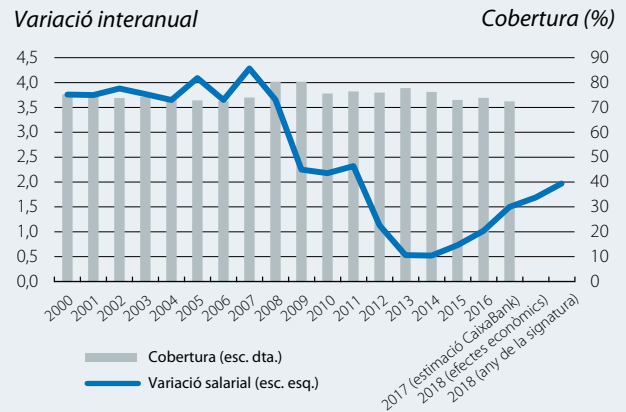
Quina evolució podem esperar per als propers anys? En la mesura que la folgança al mercat laboral es redueix i que les perspectives d'inflació augmenten, cal esperar una recuperació gradual dels salaris. Una part d'aquesta evolució positiva es pot observar ja en les revisions salarials pactades en els convenis col·lectius. Els convenis col·lectius amb efectes econòmics el 2018 han acordat un augment salarial del +1,69% de mitjana (amb dades fins a l'octubre del 2018) i els signats el 2018, un augment del +1,97%, d'acord amb els pactes de l'Acord per a l'Ocupació i amb la Negociació Col·lectiva 2018-2020.⁸ No obstant això, caldrà seguir de prop com aquesta tendència de recuperació progressiva dels salaris es materialitza en els diferents nivells retributius. Les dinàmiques més recents no conviden a l'optimisme.

Espanya: salari nominal per decils el 2017, variació i quantia

Nota: Decil de salari de l'ocupació principal a temps complet.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del decil de salari de l'ocupació principal de l'enquesta de població activa (EPA).

Espanya: cobertura i variació salarial pactada * dels convenis col·lectius

Nota: * La cobertura fa referència al percentatge d'empleats coberts sobre el total d'afiliats. Atès que la totalitat de convenis triguen fins a 18 mesos, la cobertura per al 2017 està estimada i la cobertura per al 2018 encara no està disponible. La variació salarial per al 2018 es presenta tant per al conjunt de convenis aplicables a efectes econòmics com per al conjunt de convenis aprovats el 2018.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'Estadística de Convenis Col·lectius i d'Afiliació del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social.

6. Felgueroso, F. i Jansen, M. «¿Por qué no crecen los salarios en España?», disponible a internet, <http://nadaesgratis.es/felgueroso/por-que-no-crecen-los-salarios-en-espana-i>
 7. Per a més detalls, vegeu, per exemple, els articles «La polarització de l'ocupació a Espanya», a l'IM05/2015, i «Polarització de l'ocupació a la zona de l'euro», a l'IM07/2017.
 8. L'Acord Estatal de Negociació Col·lectiva 2018-2020 recomana una revisió salarial al voltant del 2% fix més l'1% variable vinculada a factors pactats en el conveni, com la productivitat.